

Informace o státní závěrečné zkoušce

Katedra environmentálních studií, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, 2024

Obsah

Úvod.....	1
Odborná rozprava	2
Průběh odborné rozpravy	2
Hodnocení odborné rozpravy	2
Přehled témat a doporučené literatury.....	3
Okruh A: Společenskovední a přírodovědné aspekty environmentálních otázek.....	3
Téma 1: Environmentální krize a možnosti jejího řešení.....	3
Téma 2: Historie a současnost ochrany přírody a krajiny.....	3
Téma 3: Filosofická východiska ekonomie středního proudu a jejich kritika	4
Téma 4: Ochrana klimatu	4
Téma 5: Biodiverzita a její ohrožení	5
Téma 6: Příroda jako zdroj?.....	5
Téma 7: Půda a obživa.....	5
Téma 8: Les a lidé	6
Téma 9: Lidé a zvířata.....	6
Okruh B: Společenskovední a humanitní aspekty environmentální problematiky.....	6
Téma 1: Životní způsob a spotřeba v pozdně moderní společnosti z environmentální perspektivy	6
Téma 2: Sociální a environmentální spravedlnost.....	7
Téma 3: Člověk a příroda.....	7
Téma 4: Vývoj vztahu člověka a přírody v západní tradici.....	8
Téma 5: Ekonomický růst a nerůst, další diskursy socio-ekonomické transformace	8
Téma 6: Metodologie výzkumu a hranice poznání.....	8
Téma 7: Účast veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.....	9
Téma 8: Etické aspekty environmentálních problémů a současnost	9
Literatura.....	9

Úvod

Státní závěrečná zkouška pro studující magisterského studia se skládá z obhajoby diplomové práce a odborné rozpravy. Obě tyto části probíhají výlučně ústní formou.

Obhajoba diplomové práce probíhá v souladu s pokyny uveřejněnými na <https://enviro.fss.muni.cz/mgr/statni-zaverecna-zkouska>

Východiska a průběh odborné rozpravy byl pro obor Environmentální studia od JS 2020/21 inovován. Předchozí formy zkoušení studujících v rámci SZZ (test, esej) byly zrušeny a nahrazeny dále vymezenou odbornou rozpravou. Státní závěrečná zkouška pro studující magisterského studia se skládá z obhajoby diplomové práce a odborné rozpravy. Obě tyto části probíhají ústní formou prezenčně.

Odborná rozprava

Studující dostanou celkem **čtyři otázky („témata“)**, reprezentující dva hodnocené **okruhy**: „Společenskovední a přírodovědné aspekty environmentálních otázek“ a „Společenskovední a humanitní aspekty přírodovědné tematiky“. Ke každému z obou okruhů budou **tedy dvě otázky**.

Témata propojují poznatky z různých kurzů. Záměrně jsou formulována jako poměrně široká, aby studující i komise měli možnost pružně rozvíjet myšlenky a dílčí motivy, které se v průběhu zkoušky vynoří.

Literatura, uvedená k jednotlivým tématům, má studujícím poskytnout oporu při přípravě na státní závěrečnou zkoušku. Má proto **DOPORUČUJÍCÍ, NIKOLIV POVINNÝ** charakter. Studující mohou čerpat poznatky i z jiných relevantních zdrojů (poznámek z přednášek, studijní literatury atd.), některé doporučené publikace vynechat, atd. Zkouška tedy nebude probíhat na základě literatury, studující ji ale mohou využít jako východisko při svém vystoupení.

Průběh odborné rozpravy

Témata vybere komise bezprostředně před zkouškou a zadá je studující/mu. Studující bude mít **10 minut** na přípravu, během níž nesmí v průběhu přípravy používat **žádné informační zdroje**, ani nesmí téma s nikým konzultovat.

Studující se může rozhodnout, jaké téma zvolí v rámci každého okruhu jako první. V rámci přípravy má prostor rozmyslet se, jakým způsobem téma otevřít a zahájí zkoušku základním vstupem a přehledem dané problematiky. Další průběh zkoušky předpokládá interakci s komisí, která reaguje na podněty od studentů a studentek, pokládá související otázky, přichází v rámci tématu s vlastními podněty, ptá se studujících na jejich názor, argumentaci, atd. Zkouška tedy bude mít podobu **dialogu**, nikoliv přednášky.

Celá zkouška trvá 45 minut. Předpokládaný čas na diskusi o jednom tématu je tedy přibližně 10-12 minut.

Hodnocení odborné rozpravy

Od 1. 9. 2024 vstoupil v účinnost [nový Studijní a zkušební řád MU](#). Nově bude státní zkouška hodnocena slovně: prospěl výborně, prospěl, neprospěl. (Čl. 26, odst. 1). Změny se týkají hodnocení všech součástí státních závěrečných zkoušek, které budou hodnoceny dle upravené škály. Komise hodnotí každý okruh zvlášť. Celkově tedy v rámci státní závěrečné zkoušky studující získá dvě hodnocení dle upravené škály (prospěl výborně, prospěl, neprospěl).

Komise ve svém hodnocení vychází jak ze znalostí studujících v oblasti tématu, tak z jejich schopnosti propojovat poznatky, kriticky je hodnotit, poukazovat na silná a slabá místa různých přístupů, teorií a konceptů, formulovat na jejich základě relevantní argumentaci. Dále uvedené vymezení témat předpokládá souhrnné pokrytí obsahu, ale mělo by být spíše orientačním vodítkem pro perspektivy, které se v diskusi mohou objevit. Po skončení rozpravy komise informuje studující o tom, zda prospěli či neprospěli.

Pro splnění odborné rozpravy musí studující prospět v obou hodnocených okruzích. V případě neúspěchu musí studující opakovat jeden či oba okruhy, ve kterých získali hodnocení „neprospěl“, v opravném termínu. Hodnocení odborné rozpravy je nezávislé na hodnocení obhajoby diplomové práce. Studující tedy mohou uspět při obhajobě i v případě, že neuspěli při odborné rozpravě a naopak. Úspěšně složenou část SZZ pak již neopakují.

Přejeme našim studentkám a studentům úspěšné zakončení studia a těšíme se na zajímavé diskuse!

Přehled témat a doporučené literatury

Poznámka: Uvedené tituly mají doporučující, nikoliv povinný charakter. Za každým odkazem v závorkách upřesňujeme konkrétní část publikace, ze které studující mohou čerpat potřebné informace, celkový rozsah (počet stran) doporučené části textu pro rychlou orientaci a případná další doporučení ke studiu publikace. Nekomentovaný seznam doporučené literatury bez doporučených stránek uvádíme ještě na konci dokumentu.

Okruh A: Společenskovední a přírodovědné aspekty environmentálních otázek

Téma 1: Environmentální krize a možností jejího řešení

Vývoj a současný stav životního prostředí v České republice v mezinárodním kontextu. Analýza historických, ekonomických a sociálních kořenů vybraných problémů. Environmentální konflikty: analýza jejich příčin, souvislost s hodnotovou a politickou orientací. Hnutí na obranu commons, snahy o ekonomickou (re)lokalizaci, iniciativy zdola (grassroots) u nás i ve světě. Reflexe současných environmentálních, případně environmentálně-ekonomických veřejných politik České republiky. Perspektivy a vize budoucího vývoje.

Literatura:

- The Ecologist. (1994). Whose Common Future. Reclaiming the Commons. *Environment and Urbanization*, 6(1). (Stránky 106-130, celkem 24 stran.)
- Fraňková, E. (2015). *Lokální ekonomiky v souvislostech aneb produkce a spotřeba zblízka*. Masarykova Univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/542> (Kap. 1 Úvod, do kap. 1.1. včetně. V on-line verzi str. 12 - 20, v tištěné verzi 15 – 23, celkem 8 s.)
- Ministerstvo životního prostředí (2020). *Zprávy o stavu životního prostředí*. https://www.mzp.cz/cz/zpravy_o_stavu_zivotního_prostředí_publicace (Podívejte se vždy na poslední dostupnou zprávu, pro rychlou orientaci doporučujeme “hlavní zjištění”.)
- Moldan, B. (2015). *Podmaněná Planeta*. Karolinum. (Doporučujeme pro orientační seznámení. Je možné i starší vydání z 2009. Celkem 512 stran.)
- Nováček, P. (2012). *Udržitelný rozvoj*. Univerzita Palackého. (Strany 215-220, celkem 6 stran.)
- Perey, R. (2016). Degrowth as a transition strategy. In H. Washington, & P. Twomey (Eds.), *A future beyond growth* (pp. 213-222). Routledge. (Celkem 9 s.)

Téma 2: Historie a současnost ochrany přírody a krajiny

Historicko-společenské souvislosti konceptu ochrany přírody na světě a na našem území. Přírodovědné, kulturní, sociální aspekty ochrany přírody: co chránit a proč? Proměny motivů ochrany

přírody a krajiny v historii. Kritická reflexe současného českého systému ochrany přírody a jeho srovnání s jinými regiony. Ochrana přírody versus právo veřejnosti na pobyt v přírodě, v pedagogickém, psychologickém, sociologickém, ale i ochrannářském kontextu. Zásady komunikace s návštěvnickou veřejností a možnosti regulace jejího chování v přírodě.

Literatura:

- Kolář, F, Baláž, V., Černá, K., Falteisek, L., Chlumská, Z., Lučanová, M., Matějů, J., & Prach, J. (2012). *Ochrana přírody z pohledu biologa. Proč a jak chránit přírodu*. Dokořán. (Doporučujeme kapitoly 4, 5, 6, 7)
- ŽIVA. *Časopis pro popularizaci biologie* (2019), 5. (Strany 202-214, 219-227).

Téma 3: Filosofická východiska ekonomie středního proudu a jejich kritika

Co znamenají koncepty normativní vs. pozitivní v současné mainstreamové ekonomii a jak je lze kritizovat z pozic poststrukturalismu? Z jakých historických a filosofických kořenů vychází současná ekonomie středního proudu a jak to ovlivňuje její teze, tvrzení a koncepty? Uveďte příklad některého mainstreamového ekonomického konceptu resp. modelu a pokuste se o jeho kritiku z hlediska jeho skrytých předpokladů.

Literatura:

- Friedman, M. (1966). The Methodology of Positive Economics. In M. Friedman (Ed.), *Essays in Positive Economics* (pp. 3-16, 30-43). University of Chicago Press. (Celkem 20 str.)
- Stöckelová, T. (2012). *Nebezpečné známosti. O vztahu sociálních věd a společnosti*. Sociologické nakladatelství. (Strany 67-80, celkem 13 s.)

Téma 4: Ochrana klimatu

Problematika klimatu. Provázanost kulturních, politických, ekonomických a environmentálních systémů s klimatickými procesy. Současný stav a perspektiva vývoje změn klimatu v 21. století, předpokládané environmentální důsledky klimatických změn a jejich dopady na společnost. Mitigace a adaptace - kritická diskuse nad různými řešeními (např. ve městech nebo při hospodaření v krajině). Postoje a chování veřejnosti ke změnám klimatu, klimatické hnutí. Komunikace a vzdělávání ve vztahu ke klimatickým změnám, prezentace klimatické změny v médiích.

Literatura:

- Ferenčuhová, S. (2019). Komplikace při formulování lokálních reakcí na klimatickou změnu. *Urbanismus a územní rozvoj*, 22(3), 5-9.
- Hannigan, J. (2014). *Environmental Sociology*. Routledge. (Doporučujeme kapitoly 5: Social construction of environmental issues and problems a kapitolu 6: Media and environmental communication, strany 63-78 a 79-93. Celkem 30 s.)
- Hoffman, A. J. (2017). *Jak kultura utváří diskusi o klimatické změně*. Munipress.
- Krajhanzl, J., Chabada, T., & Svobodová, R. (2018). *Vztah české veřejnosti k životnímu prostředí*. Masarykova univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1001> (Strany 115-124 a 40-49).
- Medeas. (2016). *White Book Policy on Recommendations for Transition to a Low Carbon Economy*. <https://www.medeas.eu/system/files/documentation/files/D7.3%28D24%29%20MEDEAS%20Whitebook.pdf> (Strany 117-127)
- Otevřená data o klimatu. (2021). *Atlas klimatické změny. Fakta o klimatu*. <https://faktaoklimatu.cz/atlas> (Doporučujeme využívat jako zdroj faktických informací, podle potřeby.)

Téma 5: Biodiverzita a její ohrožení

Co je biodiverzita, jaké jsou její druhy a jaký význam má pro životní prostředí? Ohrožení biodiverzity a její provázanost kulturními, politickými, ekonomickými a environmentálními systémy. Současný stav a perspektiva vývoje úbytku biodiverzity v 21. století, předpokládané environmentální důsledky a jejich dopady na společnost. Postoje a chování veřejnosti k úbytku biodiverzity.

Literatura:

- Bell, M. (2012). *An invitation to environmental sociology*. SAGE Publications. (Strany 65 – 82, první část kapitoly 3 Money and markets. Celkem 17 s.)
- Kolář, F, Baláž, V., Černá, K., Falteisek, L., Chlumská, Z., Lučanová, M., Matějů, J., & Prach, J. (2012). *Ochrana přírody z pohledu biologa. Proč a jak chránit přírodu*. Dokořán. (Kapitoly 2 a 3.)
- Krajhanzl, J., Chabada, T., & Svobodová, R. (2018). *Vztah české veřejnosti k životnímu prostředí*. Masarykova univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1001> (Kapitola *Ochrana přírody a prostředí kolem nás*, s. 40-49).
- ŽIVA. Časopis pro popularizaci biologie (2019), 5. (s. 194-209)

Téma 6: Příroda jako zdroj?

Reflexe filozofických, ekonomických a etických přístupů vnímajících přírodu jako zdroj surovin, porovnání s alternativními přístupy. Otázka vyčerpatelnosti přírodních zdrojů a jejich odraz v ekonomických teoriích a environmentálním myšlení druhé poloviny 20. století. Souvislosti mezi vyčerpáváním přírodních zdrojů a socio-politickými procesy v historii i současnosti. Problematika ropného zlomu (peak oil) a obecněji závislosti na fosilních palivech. Materiálová a energetická náročnost tzv. „vyspělých“ ekonomik, lineární vs. cirkulární charakter ekonomických procesů.

Literatura

- Barša, P., Dokupil Škabraha, M., Černá, E., Černý, J., Fraňková, E., Horký-Hlucháň, O., Hoření Samec, T., Johanisová, N., Likavčan, L., Novák, A., Profant, T., Růžička, J., & Šitera, D. (2020). *Za hranice kapitalismu*. Rybka Publishers. (Doporučujeme strany 175-183, tj. část kapitoly N. Johanisové a E. Fraňkové. Celkem 8 s.)
- Ilich, I. (1983). Silence is a commons. *The CoEvolution Quarterly, Winter*. <https://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/bitstream/handle/10535/5962/Silence%20is%20a%20Commons.html?sequence=1&isAllowed=y>. (Rozsah cca 3 s.)
- Moldan, B. (2020): *Životní prostředí v globální perspektivě*. Karolinum. (Strany 20-44, celkem 24 s.)
- Sheldrake, R. (1994). *The Rebirth of nature*. Park Street Press. (Strany 9-32, celkem 21 s.)

Téma 7: Půda a obživa

Půda jako zdroj, příčiny a důsledky degradace půdy, hlavní principy ekologického zemědělství. Vztah k půdě v různých kulturně-historických obdobích a jeho souvislost s dominantní zemědělskou praxí. Komodifikace půdy a odposvátnění přírody. Vlastnictví a správa půdy: *commons* vs. privatizace, tragédie občiny vs. tragédie uzavření občiny. Alternativní přístupy k udržitelnému zajištění obživy na lokální, municipální a dalších úrovních.

Literatura:

- Barša, P., Dokupil Škabraha, M., Černá, E., Černý, J., Fraňková, E., Horký-Hlucháň, O., Hoření Samec, T., Johanisová, N., Likavčan, L., Novák, A., Profant, T., Růžička, J., & Šitera, D. (2020). *Za hranice kapitalismu*. Rybka Publishers. (Strany 183-194. Celkem 11 s.)
- Johanisova, N. (2015). Tragedie občiny v kontextu ekologické ekonomie. In N. Johanisova (Ed.), *Ekologická ekonomie: vybrané kapitoly* (s. 57-75). Masarykova univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/155>. (Celkem 18 str.)

- Kutílek, M. (2012) *Půda planety Země*. Dokořán. 199 s.
- Kutílek, M., Landgráfová, R., & Navrátilová H. (2013). *Homo adaptabilis. Lidé jsou přizpůsobiví*. Dokořán. (Doporučujeme kapitulu 2)
- Sheldrake, R. (1994). *The Rebirth of nature*. Park Street Press. (Strany 9-32, kapitola 1. Celkem 21 s.)

Téma 8: Les a lidé

Lesní biomy, základní biogeografické oblasti. Vývoj dřevinné skladby na našem území. Dopady globální klimatické změny na změnu druhového složení lesů a posuny vegetačních stupňů. Fragmentace lesa a důsledky. Invazní dřeviny u nás.

Vztah k lesu v různých kulturně-historických obdobích. Les jako kulturní symbol a historicky významný cíl ochrany přírody. Estetické kvality lesa v historii od starověku po současnost, důsledky proměn v estetickém oceňování v 18. století pro ocenění přírodě blízkého lesa a pralesa. Nástup lesnictví jako vědecko-technické disciplíny.

Vztah k lesu v mimoevropských kulturách, problematika jeho ochrany v zemích globálního jihu. Les jako zdroj obživy a nepeněžní ekonomiky pro místní komunity.

Literatura:

- Míchal, I. (1994). *Ekologická stabilita*. Veronica. (Doporučujeme příslušné pasáže.)
- Podrázský, V. (2009). Lesnictví na rozcestí, nebo na scestí? *Vesmír* 88(630). <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2009/cislo-10/lesnictvi-rozcesti-nebo-scesti.html>
- Schama, S. (2007). *Paměť a krajina*. Argo, Dokořán. (Strany 23-414, výběrově.)
- Stíbrál, K. (2019). *Estetika přírody. K historii estetického ocenění krajiny*. P. Mervart. (Zaměřte se na pasáže o lese.)
- *Vesmír* (2021), 3. (Speciální číslo o lese, s. 154-168.)

Téma 9: Lidé a zvířata

Historické proměny vztahu člověk - zvíře, morální status zvířat. Zvíře jako zdroj - hospodářská zvířata a zemědělství, lov a myslivost, pokusná zvířata, genetické inženýrství. Vegetariánství – důvody, environmentální souvislosti. Práva zvířat v historii a současnosti. Zvíře jako komodita, napětí mezi welfare zvířat a tlakem na externalizaci nákladů ze strany producentů. *Meat paradox* a kognitivní disonance.

Literatura:

- Kohák, E. (1998). *Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky*. SLON. (Doporučujeme část *O lidech a (ostatních) zvířatech*, celkem 15 s.)
- Komárek, S. (2011). *Ochlupení bližní*. Academia. (Kapitoly 5, 7)
- Linzey, A. (2018). *Teologie zvířat*. Triton. (Strany 130-204)
- Schumacher, E.F., 2021(1973): *Malé je milé*. Kořeny, Praha, kapitola sedmá: Správné využívání půdy (str.85 - 95) (doporučujeme toto aktualizované české vydání/překlad z r. 2021))

Okruh B: Společenskovědní a humanitní aspekty environmentální problematiky

Téma 1: Životní způsob a spotřeba v pozdně moderní společnosti z environmentální perspektivy

Jak spolu souvisejí moderní proměny životního způsobu a environmentální krize? Individuální spotřeba jako faktor zátěže přírody a proměna spotřebních vzorců jako jeden z nástrojů řešení environmentální

krize. Souvislost (případně rozpor) mezi individuální odpovědností jednotlivců a systémovou rovinou environmentálních problémů a jejich možných řešení. Podoby současných snah o environmentálně šetrný životní způsob a interpretace jejich historických, filozofických a etických zdrojů.

Literatura:

- Bell, M., M. (2012). *An invitation to environmental sociology*. SAGE Publications. (První část kapitoly 3 *Money and markets*, s. 65-82. Celkem 17 s.)
- Leslie, D. (2009). Consumption. In R. Kitchin & N. Thrift (Eds.). *International Encyclopedia of Human Geography* (pp. 268-274). Elsevier Science. (Encyklopedické heslo psané z pohledu humánní geografie, které ale velmi dobře shrnuje hlavní obecnější sociálně-vědní pohledy na fenomén moderní spotřeby. Celkem 6 s.)
- Librová, H. (1994). *Pestří a zelení. Kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Veronica. (Cca 100 stran).
- Librová, H. (2003). *Vlažní a váhaví. Kapitoly o ekologickém luxusu*. Doplněk. (Soustředte se na kapitoly I.-V., část o empirickém výzkumu lze číst orientačně. Celkem cca 170 stran).

Téma 2: Sociální a environmentální spravedlnost

Co je sociální a environmentální spravedlnost? Existuje mezi sociální a environmentální dimenzí rozpor, napětí nebo spíše synergie? Zkuste uvést příklady. Koncept „chudoby“ vs. „bohatství“, způsoby měření nerovnosti a jejich limity, historie a současnost globálních nerovností, ekonomické kořeny nerovnosti a jejich geopolitické souvislosti. Autoři a hnutí usilující o environmentální a sociální spravedlnost.

Literatura:

- D'Alisa, G., Demairo, F., & Kallis, G. (2016). *Degrowth. A vocabulary for a new era*. Routledge. (Kapitola 4 *Environmental justice*. Celkem 4 s.)
- Klein, N. (2016). Let them Drown: The Violence of Othering in a Warming World. *London Review of Books*, 38(11). <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v38/n11/naomi-klein/let-them-drown>
- Librová, H. (1994). *Pestří a zelení. Kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Veronica. (Strany 52-55 + orientační znalost zbytku knihy. Celkem 4 s.)
- Librová, H. (2003). *Vlažní a váhaví. Kapitoly o ekologickém luxusu*. Doplněk. (Kapitola 2 + orientační znalost zbytku knihy, celkem 40 s.)
- Novák, A. (2017). *Tmavozelený svět. Radikální ekologické aktivity v ČR po r. 1989*. Slon. (Kapitoly 3 a 5, celkem 75 s.)
- Oxfam (2019). *Public Good, not Private Wealth. Oxfam Briefing Paper*. Oxfam. (Strany 9-18. Celkem 9 s.)

Téma 3: Člověk a příroda

Vztah společnost - příroda z euroatlantického filosofického pohledu i z perspektivy mimoevropských kultur. Příčiny „odtržení“ člověka od přírody. Reflexe současné kritiky vymezování hranic mezi přírodou a kulturou v rámci úvah o antropocénu. Estetická dimenze v postoji k přírodě. Souvislost mezi vztahem k přírodě a proenvironmentálním chováním.

Literatura:

- D'Alisa, G., Demairo, F., & Kallis, G. (2016). *Degrowth. A vocabulary for a new era*. Routledge. (Kapitoly 18, *Buen Vivir* a kapitola 51, *Ubuntu*, stručná shrnutí ne-evropských filosofii vztahu člověka a přírody. Celkem 7 s.)
- Guha, R. & Martinez-Alier, J. (2000). *Varieties of Environmentalism*. Earthscan. (Strany 16-21, poslední podkapitola kapitoly *Environmentalism of the Poor*, Gándhiovská vs. západní perspektiva v ochraně přírody. Celkem 5 s.)

- Koger, S. M. & Du Nann Winter, D. (2009). *Psychologie environmentálních problémů*. Portál. (Strany 227249)
- Stibral, K. (2019). *Estetika přírody. K historii estetického ocenění krajiny*. P. Mervart. (Příslušné pasáže.)

Téma 4: Vývoj vztahu člověka a přírody v západní tradici

Specifika euroatlantického využívání a postoje k přírodě v antice, středověku a novověku. Proměny v náboženské, světonázorové i estetické rovině. Proměny chápání přírody i vztahu člověka k ní. Proměny uměleckého zobrazení přírody, krajiny a přírodních objektů od antiky po současnost. Proměny životního způsobu ve vztahu k přírodě v historii. Proměny vztahu k přírodním národům v historii (nadřazenost, koncept noble savage, atd.) Koncepce přírody jako divočiny – význam pro ochranu přírody a kritická a historická reflexe pojmu.

Literatura:

- Cronon, W. (1996). The trouble with wilderness: Or, getting back to the wrong nature, *Environmental History*, 1(1), 7-28. Např. <https://faculty.washington.edu/timbillo/Readings%20and%20documents/Wilderness/Cronon%20The%20trouble%20with%20Wilderness.pdf>
- Jelínek, P., & Kysučan, L. (2014). *Venkov a krajina. Evropská krajina mezi venkovem a městem, mezi antikou a novověkem*. Masarykova univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/157> (Výběrově, zejména části od L. Kysučana).
- Schama, S. (2007). *Paměť a krajina*. Argo, Dokořán. (Strany 1-19)
- Stibral, K. (2019). *Estetika přírody. K historii estetického ocenění krajiny*. P. Mervart. (Příslušné pasáže.)

Téma 5: Ekonomický růst a nerůst, další diskursy socio-ekonomické transformace

Vysvětlete koncept „ekonomický růst“. Kde jsou hodnotové a historické kořeny tohoto pojmu? Je ekonomický růst podle vás udržitelný, proč ano nebo proč ne? Co je „zelený růst“ a jaké jsou jeho hlavní argumenty? Vysvětlete pojem „udržitelný nerůst“. Jaké jsou příklady nerůstových iniciativ na místní úrovni či politik navrhovaných na celospolečenské rovině? Domníváte se, že dosažení nerůstové ekonomiky a společnosti je žádoucí a že je reálné? Znáte další diskursy socio-ekonomické transformace, vycházející z jiných kulturních okruhů, než je globální Sever?

Literatura:

- Asara, V., Otero, I., Demaria, F., & Corbera, E. (2015). Socially sustainable degrowth as social-ecological transformation: Repoliticizing sustainability. *Sustainability Science*, 10, 375-384. <https://doi.org/10.1007/s11625-015-0321-9> (Strany 375-379.)
- D'Alisa, G., Demaria, F., & Kallis, G. (2016). *Degrowth. A vocabulary for a new era*. Routledge. (Kapitoly 18 *Buen Vivir* a kapitola 51 *Ubuntu*, stručná shrnutí ne-evropských filosofii vztahu člověka a přírody. Celkem 7 s.)
- Twomey, P. & Washington H. (2016). Relating the steady state economy to the green, circular and blue economies. In H. Washington & P. Twomey (Eds.). *A future beyond growth. Towards a steady-state economy* (s. 129-145). Routledge. (Celkem 25 s.)

Téma 6: Metodologie výzkumu a hranice poznání

Charakter empirického výzkumu v sociálních vědách a jeho vztah k vědám přírodním a humanitním. Rozmanitost filozofických a souvisejících epistemologických východisek vědeckého myšlení a jejich souvislost s přístupy v empirickém výzkumu. Hlavní charakteristiky kvantitativního a kvalitativního výzkumu v sociálních vědách, kritická interpretace jejich využití a limitů. Problém zkresení ve výzkumu: kognitivní chyby, konfirmační zkresení, omezená racionalita, etnocentrismus atp. Etika ve výzkumu.

Literatura:

- Daněk, P. (2013) Geografické myšlení: úvod do teoretických přístupů. Masarykova univerzita Brno.
- Disman, M. (2002). Jak se vyrábí sociologická znalost. Karolinum. <https://katalog.muni.cz/Record/MUB01000142963> (Doporučujeme kapitoly 1 "Jak se dělá věda", kapitolu 10 "Ten druhý výzkum aneb Dokázat nebo rozumět" a kapitolu 11 "Cizinec jako sociolog - sociolog jako cizinec". Celkem 94 s.)
- Hoffman, A. J. (2017). Jak kultura utváří diskusi o klimatické změně. Masarykova univerzita. (Kapitola Sociální psychologie a debata o klimatické změně, s. 33-54)
- Novotná, H., Špaček, O., & Šťovíčková Jantulová, M. (Eds.). (2020). Metody výzkumu ve společenských vědách. Univerzita Karlova. <https://katalog.muni.cz/Record/MUB01006469823> (Část 1. Empirický výzkum: Kontexty, principy a souvislosti, a appendix Historický vývoj poznávacích prostředků společenských věd. Celkem 92 s.)
- Koger, S. M. & Du Nann Winter, D. (2009). Psychologie environmentálních problémů. Portál. (Kapitola Kognitivní psychologie, s. 167-198)

Téma 7: Účast veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí

Subjekty práva životního prostředí. Organizace a formy činnosti veřejné správy v oblasti životního prostředí. Mezinárodněprávní závazky České republiky a ústavní zakotvení práva na příznivé životní prostředí. Ochrana životního prostředí a procesy podle stavebního zákona. Právní režim ochrany ovzduší a ochrany klimatu. Právní režim ochrany vod a vodních zdrojů. Právní režim ochrany půdy a lesa. Právní režim ochrany přírody a krajiny a ochrany zvířat proti týrání. Právní režim nakládání s odpady a obaly. Integrované povolování (IPPC). Středry zájmů v území při ochraně kulturních památek. Vyvlastňování pozemků a ochrana životního prostředí.

Literatura:

- Jančářová, I. (2019). Právo životního prostředí pro bakaláře. Masarykova univerzita. (Celkem 342 stran, přehledově)
- Židek, D. (2019). Ochrana životního prostředí v procesech veřejného stavebního práva. Wolters Kluwer Č (Celkem 220 stran)

Téma 8: Etické aspekty environmentálních problémů a současnost

Problém fakticity a hodnot ve vědě. Specifičnost etických otázek. Pokusy nahradit hodnoty a morální tázání vědou ve 20. století - technicistní přístup v ekonomii (Simon), ekonomicky technicistní přístup v biologii (Zrzavý), teorie her jako náhrada morálního rozhodování. Etické aspekty komunikace klimatické změny a dalších environmentálních témat. Podvod x manipulace x přesvědčování x sókratovský dialog. Etická roviny aktivismu. Problém avantgard v historii a jejich environmentální podoba dnes. Základní přehled etických konceptů souvisejících s environmentální krizí. Fenomenologie hodnot v době environmentální krize.

Literatura:

- Binka, B. (2008). Environmenální etika. Masarykova univerzita. (Strany 18 – 66).
- Schmitz, D. & Willott, E. (Eds.). (2012). Environmental ethics. What really matters, what really Oxford University Press. (Strany 627-660).
- Smith, P. & Howe, N. (2015). Climate Change as social drama. Cambridge University (Strany 15-50).
- Zimmerman, A. (2010). Moral Epistemology. Routled (Strany 1-23).

Souhrn literatury:

- Asara, V., Otero, I., Demaria, F., & Corbera, E. (2015). Socially sustainable degrowth as social-ecological transformation: Repoliticizing sustainability. *Sustainability Science*, 10, 375-384. <https://doi.org/10.1007/s11625015-0321-9>
- Barša, P., Dokupil Škabraha, M., Černá, E., Černý, J., Fraňková, E., Horký-Hlucháň, O., Hoření Samec, T., Johanisová, N., Likavčan, L., Novák, A., Profant, T., Růžička, J., & Šitera, D. (2020). *Za hranice kapitalismu*. Rybka Publishers.
- Bell, M. (2012). *An invitation to environmental sociology*. SAGE Publications. Binka, B. (2008). *Environmenální etika*. Masarykova univerzita. (Strany 18 – 66).
- Cronon, W. (1996). The trouble with wilderness: Or, getting back to the wrong nature, *Environmental History*, 1(1), 7-28.
- D'Alisa, G., Demaria, F., & Kallis, G. (2016). *Degrowth. A vocabulary for a new era*. Routledge.
- Daněk, P. (2013) Geografické myšlení: úvod do teoretických přístupů. Masarykova univerzita Brno.
- Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Karolinum. <https://katalog.muni.cz/Record/MUB01000142963>
- Ferenčuhová, S. (2019). Komplikace při formulování lokálních reakcí na klimatickou změnu. *Urbanismus a územní rozvoj*, 22(3), 5-9.
- Fraňková, E. (2015). *Lokální ekonomiky v souvislostech aneb produkce a spotřeba zblízka*. Masarykova Univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/542>
- Friedman, M. (1966). The Methodology of Positive Economics. In M. Friedman (Ed.), *Essays in Positive Economics* (pp. 3-16, 30-43). University of Chicago Press.
- Guha, R. & Martinez-Alier, J. (2000). *Varieties of Environmentalism*. Earthscan.
- Hannigan, J. (2014). *Environmental Sociology*. Routledge.
- Hoffman, A. J. (2017). *Jak kultura utváří diskusi o klimatické změně*. MuniPress.
- Ilich, I. (1983). Silence is a commons. *The CoEvolution Quarterly*, Winter. <https://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/bitstream/handle/10535/5962/Silence%20is%20a%20Commons.html?sequence=1&isAllowed=y>.
- Jančářová, I. (2019). *Právo životního prostředí pro bakaláře*. Masarykova univerzita.
- Jelínek, P., & Kysučan, L. (2014). *Venkov a krajina. Evropská krajina mezi venkovem a městem, mezi antikou a novověkem*. Masarykova univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/157>
- Johanisova, N. (2015). Tragedie obcí v kontextu ekologické ekonomie. In N. Johanisova (Ed.), *Ekologická ekonomie: vybrané kapitoly* (s. 57 - 75). Masarykova univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/155>.
- Klein, N. (2016). Let them Drown: The Violence of Othering in a Warming World. *London Review of Books*, 38(11). <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v38/n11/naomi-klein/let-them-drown> Koger, S. M. & Du Nann Winter, D. (2009). *Psychologie environmentálních problémů*. Portál.
- Kohák, E. (1998). *Zelená svatozář. Kapitoly z ekologické etiky*. SLON.
- Kolář, F., Baláž, V., Černá, K., Falteisek, L., Chlumská, Z., Lučanová, M., Matějů, J., & Prach, J. (2012). *Ochrana přírody z pohledu biologa. Proč a jak chránit přírodu*. Dokořán.
- Komárek, S. (2011). *Ochlupení bližní*. Academia. (Kapitoly 5, 7)
- Krajhanzl, J., Chabada, T., & Svobodová, R. (2018). *Vztah české veřejnosti k životnímu prostředí*. Masarykova univerzita. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1001> Kutílek, M. (2012) *Půda planety Země*. Dokořán. 199 s.
- Kutílek, M., Landgráfová, R., & Navrátilová H. (2013). *Homo adaptabilis. Lidé jsou přizpůsobiví*. Dokořán.

- Leslie, D. (2009). Consumption. In R. Kitchin & N. Thrift (Eds.). *International Encyclopedia of Human Geography* (pp. 268-274). Elsevier Science.
- Librová, H. (1994). *Pestří a zelení. Kapitoly o dobrovolné skromnosti*. Veronica.
- Librová, H. (2003). *Vlažní a váhaví. Kapitoly o ekologickém luxusu*. Doplněk. Linzey.
- A. (2018). *Teologie zvířat*. Triton.
- Medeas. (2016). *White Book Policy on Recommendations for Transition to a Low Carbon Economy*.
<https://www.medeas.eu/system/files/documentation/files/D7.3%28D24%29%20MEDEAS%20Whitebook.pdf>
- Míchal, I. (1994). *Ekologická stabilita*. Veronica.
- Ministerstvo životního prostředí (2020). *Zprávy o stavu životního prostředí*.
https://www.mzp.cz/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publicace Moldan,
- B. (2015). *Podmaněná Planeta*. Karolinum.
- Moldan, B. (2020): *Životní prostředí v globální perspektivě*. Karolinum.
- Nováček, P. (2012). *Udržitelný rozvoj*. Univerzita Palackého.
- Novák, A. (2017). *Tmavozelený svět. Radikální ekologické aktivity v ČR po r. 1989*. Slon.
- Novotná, H., Špaček, O., & Štovičková Jantulová, M. (Eds.). (2020). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Univerzita Karlova. <https://katalog.muni.cz/Record/MUB01006469823>
- Otevřená data o klimatu. (2021). *Atlas klimatické změny. Fakta o klimatu*. <https://faktaoklimatu.cz/atlas> Oxfam (2019). *Public Good, not Private Wealth. Oxfam Briefing Paper*. Oxfam. (Strany 9-18. Celkem 9 s.)
- Perey, R. (2016). Degrowth as a transition strategy. In H. Washington, & P. Twomey (Eds.), *A future beyond growth* (pp. 213-222). Routledge.
- Podrázský, V. (2009). Lesnictví na rozcestí, nebo na scestí? *Vesmír* 88(630). <https://vesmir.cz/cz/casopis/archivcasopisu/2009/cislo-10/lesnictvi-rozcesti-nebo-scesti.html> Schama, S. (2007). *Paměť a krajina*. Argo, Dokořán.
- Schmidtz, D. & Willott, E. (Eds.). (2012). *Environmental ethics. What really matters, what really works*. Oxford University Press.
- Schumacher, E.F. (2000/1973). *Malé je milé*. Doplněk.
- Sheldrake, R. (1994). *The Rebirth of nature*. Park Street Press.
- Smith, P. & Howe, N. (2015). *Climate Change as social drama*. Cambridge University Press.
- Stibral, K. (2019). *Estetika přírody. K historii estetického ocenění krajiny*. P. Mervart.
- Stöckelová, T. (2012). *Nebezpečné známosti. O vztahu sociálních věd a společnosti*. Sociologické nakladatelství.
- The Ecologist. (1994). Whose Common Future. Reclaiming the Commons. *Environment and Urbanization*, 6(1).
- Twomey, P. & Washington H. (2016). Relating the steady state economy to the green, circular and blue economies. In H. Washington & P. Twomey (Eds.). *A future beyond growth. Towards a steady-state economy* (s. 129145). Routledge. *Vesmír* (2021), 3.
- Židek, D. (2019). *Ochrana životního prostředí v procesech veřejného stavebního práva*. Wolters Kluwer ČR.
- Zimmerman, A. (2010). *Moral Epistemology*. Routledge. *ŽIVA*.
- Časopis pro popularizaci biologie* (2019), 5.